

Doskonałi doskonalenie, czyli kompleksowe wspieranie szkół i placówek oświatowych

„Głównym celem edukacji jest nie nauka, lecz rozbudzenie ducha” – Ernest Renan

Kilka ostatnich lat to czas kształtowania nowego oblicza systemu doskonalenia nauczycieli. Dotychczasowa formuła została poddana analizie i dyskusji środowiska oświatowego, co spowodowało, że obecnie coraz częściej posługujemy się określeniem „nowa rola placówek doskonalenia”.

Dyskusja nad formami doskonalenia nauczycieli, przeprowadzona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz niezależnych ekspertów, pozwoliła wypracować rekomendacje dla zmodernizowanego systemu wspomagania oświaty. Znalazły one odzwierciedlenie w *Rozporządzeniu MEN z 26 października 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz.U. 2012, poz. 1196).

Zgodnie z jego zapisami jednym z najbardziej istotnych obowiązkowych zadań placówek doskonalenia jest „organizowanie i prowadzenie wspomagania szkół i placówek, polegającego na zaplanowaniu i przeprowadzeniu działań mających na celu poprawę jakości pracy szkoły lub placówki w zakresie (...) wynikającym z potrzeb szkoły lub placówki (...)” (MEN, 2012).

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach – działania, misja

W Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach od chwili zapowiedzi zmian

w systemie doskonalenia były podejmowane działania zmierzające do ich skutecznego wdrożenia. Odnosząc się do wieloletniego doświadczenia nauczycieli konsultantów we wspieraniu szkół, nienazywanym dotychczas „kompleksowym”, przystąpiliśmy do przygotowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie programu „Nowa rola placówek doskonalenia”. Jego celem było merytoryczne, organizacyjne i kadrowe przygotowanie placówek doskonalenia do procesowego wspomagania szkół.

W ramach programu zostali przeszkoleni konsultanci, którzy pełnią rolę animatorów procesowego wspomagania szkół. Na bazie tych doświadczeń wszyscy nauczyciele – konsultanci, a także specjaliści – biorą udział w kompleksowym wspomaganiu szkół i placówek, realizując założenia nowego systemu doskonalenia.

Misją Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach jest wspieranie szkół, placówek i nauczycieli w regionie w systematycznym podnoszeniu jakości ich pracy zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami.

„Program wsparcia szkół w ich jakościowym rozwoju”

Jak zatem wspomniana modyfikacja prawa, zmiana spojrzenia na doskonalenie, a także misja Ośrodka przełożyły się na ofertę RODN „WOM” w Katowicach? Dotychczasowe propozycje dla szkół i nauczycieli zostały uzupełnione o nową formułę, czyli „Program wsparcia szkół w ich jakościowym rozwoju”, mający na celu kompleksowe wsparcie szkół w rozwiązywaniu ich problemów związanych z pełnieniem funkcji dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej. Zakłada on współpracę pomiędzy konsultantami a radą pedagogiczną na trzech poziomach: diagnostycznym, programowym i realizacyjnym.

“**Misją Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach jest wspieranie szkół, placówek i nauczycieli w regionie w systematycznym podnoszeniu jakości ich pracy zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami.**

”

Promocja i upowszechnianie naszej nowej propozycji zaowocowały zain-

Działania RODN „WOM” w Katowicach

teresowaniem szkół różnych typów zmodyfikowaną formą doskonalenia. W bieżącym roku szkolnym program kompleksowego wspomagania jest realizowany w prawie 40 szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Na ewaluację i całościową ocenę efektów przyjdzie nam jeszcze poczekać, jednakże już teraz możemy przywołać kilka przykładów naszych działań.

Praca według nowej formuły wspomagania rozpoczęła się w dwóch szkołach wybranych w związku z udziałem konsultantów we wspomnianym programie ORE „Nowa rola placówek doskonalenia”. W szkole podstawowej w dużym mieście i gimnazjum w małej miejscowości zostały podjęte działania procesowe mające na celu zaktywizowanie uczniów na lekcjach – taki problem wskazali nauczyciele podczas przeprowadzonej diagnozy potrzeb szkoleniowych.

Konsultanci przeprowadzili szkolenia eksperckie dotyczące stylów uczenia się, nowoczesnych metod aktywizujących oraz konstruowania scenariuszy lekcji. Następnie podczas zajęć warsztatowych nauczyciele różnych przedmiotów opracowywali scenariusze dostosowane do określonych

stylów uczenia się uczniów w poszczególnych klasach oraz arkusze obserwacji lekcji pod kątem dostosowania metod do predyspozycji uczniów.

Kolejnym istotnym krokiem sprawdzającym celowość działań było prowadzenie lekcji według opracowanych scenariuszy. Podczas ewaluacji nauczyciele potwierdzili większą aktywność uczniów na zajęciach po wprowadzeniu zmodyfikowanych metod uczenia. Wszystko to działo się jeszcze w poprzednim roku szkolnym, jednakże szkoły nie zakończyły formalnej współpracy z RODN „WOM” w Katowicach.

Dyrektorzy i nauczyciele, zainspirowani wynikami kompleksowego wsparcia, uznali, że jest jeszcze wiele kwestii wymagających doskonalenia i rozwoju, a w związku z tym należy dalej współpracować z nami w procesie zmian.

Współpraca ze szkołami podstawowymi

Innym wartym omówienia przykładem jest nasza wieloaspektowa współpraca ze wszystkimi szkołami podstawowymi w jednym z większych miast województwa śląskiego. Tu proces wspomagania rozpoczął się w dość szczególny sposób – była to bowiem

wspólna inicjatywa dyrektorów oraz organu prowadzącego. Jaki problem połączył dwie tak znaczące siły? Szkoły podstawowe w tym mieście od kilku lat osiągają niesatysfakcjonujące wyniki sprawdzianu po klasie szóstej. Rady pedagogiczne wielokrotnie podejmowały dyskusję nad przyczynami takiego stanu rzeczy. Analizowano i porównywano wyniki na przestrzeni kilku lat, wskazywano na czynniki środowiskowe i społeczne, aż wreszcie postanowiono sięgnąć po zewnętrzne wsparcie do katowickiego „WOM-u”. Po spotkaniach, podczas których zostały ustalone merytoryczne i organizacyjne podstawy kompleksowego wspomagania, odbyła się konferencja inaugurująca przedsięwzięcie. Jej najbardziej istotnym elementem były warsztaty dla dyrektorów i nauczycieli – liderów WDN. Efektem tych spotkań stała się ogólna diagnoza obszaru wymagającego wspomagania. Uczestnicy warsztatów odpowiedzieli na następujące pytania:

- Jakiego Państwa zdaniem, przyczyny niższych od oczekiwanych wyników sprawdzianu?
- Co, Państwa zdaniem, należałoby zrobić, aby wyniki sprawdzianu się poprawiły?
- Czego Państwu brakuje, aby je poprawić?
- Jakiego wsparcia oczekują Państwo od RODN „WOM” w Katowicach?

Informacje przekazane przez uczestników warsztatów stały się podstawą do opracowania ramowego planu działań pracowników naszego Ośrodka. Nieszablonowość tego procesu polegała na wykorzystaniu danych z diagnozy ogólnomiejskiej do pracy z poszczególnymi, autonomicznymi szkołami. Przecież zarówno logika, jak i rozporządzenie mówią, że powinno to być wspomaganie „wynikające z potrzeb szkoły lub placówki”. Wprowadzić problem był podobny w całym mieście, ale jego źródła znaj-

Jak uczą się SORE? Letnia Akademia SORE

Od 30 czerwca do 4 lipca grupa szkolnych organizatorów rozwoju edukacji (SORE), zaangażowanych w realizację powiatowych projektów pilotujących nowy system doskonalenia nauczycieli, spotkała się na Letniej Akademii SORE. 140 osób spędziło 6 dni w Rucianem-Nidzie.

W uroczystym zakończeniu kursu udział wzięła Joanna Berdzik, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej. „Działania wasze i innych placówek wspomagania pozwolą na osiągnięcie sukcesów edukacyjnych uczniów, a szkoły potrzebują wsparcia, takich osób jak wy” – zwróciła się do zgromadzonych SORE. Podkreśliła także, że Letnia Akademia SORE jest ważnym wydarzeniem w dyskusji o szkole i uczeniu się.

Więcej informacji

dowały się w różnych elementach oświatowej rzeczywistości. Zaplanowane wsparcie składa się z wymienionych poniżej elementów.

- Objęcie poszczególnych szkół opieką merytoryczno-organizacyjną ze strony konsultantów realizujących zadania podobne do SORE, jednak w szerszej formule (np. także prowadzenie szkoleń).
- Spotkanie z dyrektorem szkoły – analiza czynników kontekstowych szkoły.
- Spotkanie diagnostyczne z radą pedagogiczną – określenie potrzeb w zakresie doskonalenia.
- Spotkania konsultacyjno-szkoleniowe z zespołami przedmiotowymi.
- Spotkanie z rodzicami – na wniosek rady pedagogicznej.

- Sieć współpracy i samokształcenia dyrektorów szkół.
- Ewaluacja i podsumowanie kompleksowego wspomaganie szkół.

W tym miejscu – zanim przejdziemy do omówienia realizacji działań w szkołach – zatrzymamy się na tym, co tak szeroka realizacja kompleksowego wspomaganie wniosła do naszej pracy.

A wniosła bardzo wiele:

- Rozległa wiedza merytoryczna i umiejętności nauczycieli konsultantów dobrze wpisują się w nową formułę doskonalenia.
- Konsultanci, ze względu na specjalistyczny charakter pracy z dorosłymi, ciągle podnoszą swoje kompetencje zawodowe.
- Praktyczna realizacja wsparcia kilkunastu szkół uruchomiła nowe pokłady naszej aktywności.
- Zdobywane dotychczas indywidualne umiejętności okazały się niezwykle przydatne dla całej grupy.

Od września 2013 do maja 2014 r. spotkaliśmy się 12 razy poza przyjętym harmonogramem spotkań. Dodatkowo uczestniczyliśmy w spotkaniach organizacyjno-informacyjnych oraz przeszliśmy „skrócony kurs SORE” i następujące szkolenia: *Jak opracowywać i wykorzystywać wyniki egzaminów zewnętrznych?*; *Zasady konstruowania zadań zgodnie z nową formułą sprawdzianu po szkole podstawowej*; *Raport z ewaluacji zewnętrznej jako źródło informacji*; *Metody i formy ewaluacji kompleksowego wspomaganie szkół*.

Należy podkreślić, że wszystkie szkolenia były prowadzone przez konsultantów naszego Ośrodka. Udoskonaliliśmy umiejętność pracy zespołowej, jak również ponoszenia odpowiedzialności za efekty wspólnych działań. W realizacji kompleksowego wspomaganie wyszliśmy daleko poza

własne, wyspecjalizowane obszary. To niewątpliwie stanowi znaczący kapitał na przyszłość.

Wróćmy jednak do naszych szkół podstawowych i problemu niesatysfakcjonujących wyników sprawdzianu. W celu zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb w zakresie doskonalenia przeprowadzono 36 spotkań w międzyszkolnych zespołach przedmiotowych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, języka polskiego, matematyki, historii, przyrody oraz języka angielskiego.

“*W sytuacji, kiedy „zmiana” i „rozwój” wyznaczają kierunki naszego funkcjonowania w społeczeństwie, bardzo ważne jest, aby zarówno szkoły, jak i placówki doskonalące nauczycieli ewoluowały w kierunku organizacji uczących się.*”

Osobny zespół stworzyli pedagodzy i psychologowie. Tematyka spotkań dotyczyła m.in.:

- konstruowania zadań w nowej formule sprawdzianu,
- analizowania i wykorzystywania jego wyników,
- praktycznych metod pracy z uczniem z trudnościami w nauce,
- podstaw programowych poszczególnych przedmiotów w odniesieniu do wymagań na sprawdzianie,
- poprawy efektów kształcenia,
- sposobów i technik przygotowania uczniów do sprawdzianu,
- środowiska lokalnego uczniów,
- procedur postępowania w sytuacjach kryzysowych i interwencyjnych.

Ponadto konsultanci RODN „WOM” w Katowicach przeprowadzili 18 spotkań z dyrektorami szkół, 20 spotkań diagnostyczno-konsultacyjnych z poszczególnymi radami pedagogicznymi oraz wiele szkoleń rad pedagogicznych dotyczących zagadnień ustalonych

w trakcie diagnozy, m.in. *Ocenianie kształtujące; Jak zachęcić uczniów do czytania; Motywowanie dzieci do nauki; Odpowiedzialność prawna rodziców; Techniki radzenia sobie w sytuacjach prowokacji, manipulacji i zachowań ryzykownych; Komunikacja interpersonalna; Ewaluacja wewnętrzna i zewnętrzna; Jak pomóc dziecku uczyć się.*

“

Sieć rozumiana jako struktura służąca współpracy i samokształceniu – ułatwiająca wymianę doświadczeń, analizę dobrych praktyk, tworzenie innowacyjnych rozwiązań czy poszerzenie kompetencji – nie jest w systemie doskonalenia całkiem nowym zjawiskiem. ”

W ramach kompleksowego wsparcia realizowanego w szkołach powstała również sieć współpracy i samokształcenia dyrektorów. W jej planie pracy znalazły się następujące tematy: *Raport z ewaluacji zewnętrznej. Szczegółowa analiza raportów pod kątem działań prowadzonych w szkole; Zasady rekrutacji w statucie szkoły podstawowej; Monitorowanie realizacji podstawy programowej a raport z ewaluacji zewnętrznej; Realizacja wniosków z raportu z ewaluacji zewnętrznej czynnikiem pozytywnie wpływającym na jakość pracy szkoły.*

Działania RODN „WOM” w Katowicach

Patrząc na zakres i tematykę podjętych działań, możemy stwierdzić, że nasza wspólna – nauczycieli, dyrektorów i konsultantów – praca była wielopłaszczyznowa i odnosiła się do ważnych szkolnych problemów. Jakie przyniesie efekty? Czekamy na wyniki ewaluacji, ponieważ ten proces jeszcze się nie zakończył. Jednakże z wielu dyskusji z osobami zaangażowanymi w kompleksowe wsparcie wyłaniają się pozytywne wnioski:

- Wspomaganie pomaga szkołom uświadomić sobie sfery działalności,

nad którymi trzeba jeszcze pracować.

- Szkolenia są dopasowane do szkół i ich potrzeb – jest szansa, że przyczynią się do poprawy funkcjonowania szkoły i nauczycieli w zdiagnozowanym zakresie.
- Zaangażowanie dyrektorów i nauczycieli w proces wspomagania jest większe niż w pojedyncze formy doskonalenia.
- Nie można zapominać, że pomimo dobrych wyników w niektórych obszarach pracy zawsze są zakresy działań, nad którymi warto pracować.
- Wspomaganie zespołowe, obejmujące kilka lub kilkanaście szkół, służy wymianie doświadczeń – najlepiej uczymy się na przykładach dobrych praktyk, wzbogacamy siebie, dzieląc się z innymi.
- Następuje wzmocnienie i ukierunkowanie współpracy między szkołami.

Oczywiście z niecierpliwością czekaliśmy także na wyniki tegorocznego sprawdzianu, choć mamy świadomość, że zamknięte w jednym roku działania mające na celu poprawę wyników kształcenia to tylko pierwszy krok w niełatwej podróży. Jednakże wiemy

Działania RODN „WOM” w Katowicach

na pewno, że jest to krok uczyniony w dobrym kierunku.

Przedstawione powyżej przykłady procesowego wspomaganie szkół to nie wszystkie nasze działania w nowej formule doskonalenia. Podobne przedsięwzięcia realizujemy zarówno w poszczególnych szkołach, jak i na obszarze mniejszej jednostki samorządu terytorialnego. Pomagamy sprostać wyzwaniom i rozwiązywać zdiagnozowane szkolne problemy, dostosowując do nich naszą ofertę doskonalenia.

Śląskie sieci współpracy i samokształcenia

Dopełnieniem i rozszerzeniem realizowanego w szkołach wspomaganie są sieci współpracy i samokształcenia skupiające nauczycieli z różnych szkół i placówek. Sieć rozumiana jako struktura służąca współpracy i samokształceniu – ułatwiająca wymianę doświadczeń, analizę dobrych praktyk, tworzenie innowacyjnych rozwiązań czy poszerzanie kompetencji – nie

jest w systemie doskonalenia całkiem nowym zjawiskiem. Podobny model współpracy nauczycieli do wielu lat funkcjonuje w RODN „WOM” w Katowicach w formie klubów i forów, a także zespołów przedmiotowych doradców metodycznych. Jednakże na szczególne podkreślenie zasługuje aktywność sieci nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz nauczycieli wychowania do życia w rodzinie. Tematyka sieci, klubów i forów oraz cele i zasięg ich oddziaływania to obszerny materiał na kolejny artykuł.

Na zakończenie nasuwa się oczywista, ale istotna refleksja – w sytuacji, kiedy „zmiana” i „rozwój” wyznaczają kierunki naszego funkcjonowania w społeczeństwie, bardzo ważne jest, aby zarówno szkoły, jak i placówki doskonalące nauczycieli ewoluowały w kierunku organizacji uczących się. Realizacja procesu kompleksowego wsparcia szeroko otwiera przed wszystkimi takie możliwości.

Podstawa prawna

Minister Edukacji Narodowej, (2012), *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 26 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz.U. 2012, poz. 1196).

Działania RODN „WOM” w Katowicach

Ewa Jakubowska

Nauczyciel konsultant w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach. Ukończyła kurs organizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji dla szkolnych organizatorów rozwoju edukacji.

Koordynator kompleksowego wspomaganie 18 szkół podstawowych w jednym z miast województwa śląskiego. Organizuje różnorodne formy doskonalenia nauczycieli obejmujące szeroko pojętą tematykę prawa oświatowego.

Współautorka programu nauczania przyrody w szkole ponadgimnazjalnej opublikowanego przez Wydawnictwo Nowa Era.

Anna Zakrzewska-Zamora

Absolwentka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz studiów podyplomowych z zakresu coachingu jako nowoczesnej metody wspierającej system doskonalenia nauczycieli.

Dyrektor Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach; zaangażowana w koordynację i realizację projektów związanych z edukacją współfinansowanych z EFS.

Współuczestniczy w kształtowaniu regionalnej polityki oświatowej, doskonalili kompetencje i umiejętności wspomaganie nauczycieli i dyrektorów w praktycznym stosowaniu rozwiązań służących kompleksowemu rozwojowi szkół i placówek.

Katowice: „Forum Nauczycieli”

„Forum Nauczycieli” to kwartalnik Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach, ukazujący się od stycznia 2001 r. Artykuły do kwartalnika są przygotowywane przez konsultantów ośrodka, doradców metodycznych i współpracowników z innych instytucji edukacyjnych. Zamieszczane są tu także zapisy wystąpień wykładców na różnych formach doskonalenia prowadzonych w Ośrodku.

Tematyka artykułów koncentruje się wokół istotnych dla nauczycieli kwestii – metodycznych i merytorycznych. Bardzo dużym zainteresowaniem czytelników cieszą się np. artykuły dotyczące prawa oświatowego, kwestii nadzoru pedagogicznego czy wychowania. Piszemy o organizacji pracy szkoły, o taksonomii, o ocenianiu kształtującym, EWD. Reagujemy na wyzwania stawiane przed edukacją przez MEN – poruszamy kwestie związane np. z sze-

ściółkami w szkole czy zmianami w rekrutacji do szkół. Proponujemy nowatorskie rozwiązania metodyczne (np. wykorzystanie narzędzi TOC, internetu na lekcjach różnych przedmiotów, w tym np. wykorzystanie metody WebQuestów), piszemy o metodologii tworzenia zadań egzaminacyjnych na różnych szczeblach edukacji, o specyfice szkolnictwa zawodowego oraz specjalnego. Przybliżyliśmy odbiorcom zagadnienia związane z wielokulturowością, edukacją medialną, edukacją globalną, regionalną, edukacją przez twórczość. Analizujemy pod różnymi względami podstawę programową z różnych przedmiotów. Zamieszczamy przykłady dobrej praktyki, przykłady różnego rodzaju ćwiczeń do wykorzystania na lekcjach. Publikacja artykułu w „Forum Nauczycieli” to też wyróżnienie dla nauczycieli biorących udział w rozmaitych konkursach organizowanych przez Ośrodek – na najlepszy scenariusz lekcji języka polskiego, na

zajęcia prowadzone przez bibliotekarzy czy nauczycieli zajęć technicznych. Kwartalnik jest bezpłatny i trafia do większości szkół województwa śląskiego. Na stronie ośrodka działa internetowe forum wymiany opinii na tematy poruszane w kwartalniku. Artykuły w „Forum” często są efektem zgłaszanych potrzeb czytelników.

Opracowanie:
„Forum Nauczycieli”

Gdańsk: „Edukacja Pomorska”

„Edukacja Pomorska” to pismo Centrum Edukacji Nauczycieli z wieloletnią tradycją. Wydawane jest co kwartał. Pod obecną nazwą funkcjonuje na rynku wydawniczym od marca 2002 r. Misją „Edukacji Pomorskiej” jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych środowiska oświatowego regionu.

Czasopismo zostało pomyślane jako rodzaj forum, na którym pracownicy oświaty mogą wymieniać się swoimi doświadczeniami, uwagami, refleksjami. Periodyk pomaga nauczycielom w orientacji w problematyce zmian programowych i prawnych oświaty.

„Edukacja Pomorska” składa się ze stałych działów: Forum oświatowe, Wokół nas, Reforma programowa, Doświadczenia i konkrety, Biblioteka Pedagogiczna, CENne informacje, O tym się mówi, całość wieńczy cyklicznie Felieton. Działy te, o elastycznej formule, zawierają artykuły traktujące zarówno o problemach ogólnooświatowych, jak i prezentujące konkretne przykłady działań pedagogicznych. Jako biuletyn placówki aktywnie współpracującej z Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, Kuratorium Oświaty w Gdańsku, Okręgową Komisją Egzaminacyjną w Gdańsku i pomorskimi ośrodkami

akademickimi „Edukacja Pomorska” jest cennym źródłem wiedzy.

Na podstawie tekstu wprowadzającego Beaty Symbor, redaktor naczelnej „Edukacji Pomorskiej”